

Nuhi Kimliği Bağlamında Yahudilikte Yabancı Algısı¹

Eldar Hasanov*

Özet

Yahudiliğe göre insanlık Nuhiler ve Yahudiler olmak üzere ikiye ayrılır. Rabbilerin insan algısına göre Sina vahyine kadarki dönemde herkes Nuhi olmuş, Sina'da İsrailoğlu kimliği doğmuş ve geriye kalan bütün insanlar Nuhi kabul edilmiştir. Zaman içerisinde Nuhiler arasında doğru yoldan sapmalar olmuş, insanlar inanç ve ibadet bakımından ilahi emre uymamışlardır. Yahudi kaynaklarında bunlar Oved Avoda Zara adlanır: Nuhiler, doğru yolda devam edenler, Nuh Kanunları'na uyanlardır. Nuhi kimliği, Yahudi olmayan fakat Yahudiler tarafından makbul sayılan bir kimliktir. Nuhiler'in gelecek dünyada da nasipleri vardır. Rabbani düşünce Nuhi kimliğini Yahudi kimliği karşısında ikincil konuma yerleştirmiştir. Tarihin herhangi bir aşamasında Nuhilik diye bir sosyal topluluğun mevcut olduğuna ilişkin bilgi mevcut değildir. Nuhi kimliği aslında gelmesi beklenen Mesih dönemi için kurgulanan bir kimlik olup Yahudilere sempati duyan, onların egemenliğini benimseyenler için tasarlanmış statüdür. Diğer bir dine mensup olup da Nuh Kanunları manzumesinde yer alan hükümleri o dinin hükmü olarak uygulamak veya akıl yürüterek bu hükümleri bulmak Nuhi sayılmak için yeterli değildir. Nuhi kabul edilmek için epistemolojik olarak Yahudilik esastır. Bu açıdan, Müslümanlar ve Hıristiyanlar Nuhi sayılmazlar.

Anahtar Kelimeler: Yahudilik, Yabancı, Nuhilik, Nuh Kanunları, Yahudi Kimliği

¹ Bu makale, tarafımızdan kaleme alınan *Yahudi Ahit Geleneğinde Nuh Kanunları ve Nuhilik* adlı Doktora tezine dayanılarak hazırlanmıştır.

* Dr., eldarhasanov@hotmail.com

Jewish View to Non-Jews in Frame of the Noahide Identity

Eldar Hasanov*

Abstract

According to Judaism, humanity was basically divided into two, Noahides and Israelites. According to the rabbinic understanding of humankind, everyone were considered as Noahides before the Sinaitic revelation but with this revelation a new identity named Israelite status was born and all the remaining people began to be considered as Noahides. In the course of time Noahides went astray and did not obey divine commandments in pray and practice. They were named Oved Avoda Zara in Jewish sources. Noahides were those who stayed in true way and followed the Noahide Laws. The Noahide identity is a non-Jewish but other-welcoming identity by Jews. Noahides have the share in the world to come. Rabbis placed the Noahide identity in the secondary position in comparison to Jewish identity. There is not any information about the existence of social group named Noahides in any stage of history. Actually, Noahide identity is the status imagined for those have sympathy to the Jewish nation and accept the reign of them. This status will be realised in the expected Messianic period. Following the content of the Noahide Laws while belonging to other religions as a requirement of his own religion or reaching to them by using their minds cannot be counted enough to be considered as a Noahide. Man should epistemologically accept Judaism as essential. So, Muslims and Christians cannot be considered as Noahides.

Keywords: *Judaism, Non-Jew, Noahism, Noahide Laws, Jewish Identity*

* Dr., eldarhasanov@hotmail.com

Giriş

Yahudilikte insan algısı temelde Nuhi/Nuhoğulları ve İsraili/İsrailoğulları şeklindedir. Yahudiliğe göre Nuh insanlığın Âdem'den sonra ikinci atasıdır; Tufan'dan sonra bütün insanlık Nuh'un soyundan gelmiştir. Buna binaen tüm insanlar önce Âdemoğulları, sonra da Nuhoğulları'dır. Sina ahdinde İsrailoğulları bu statüden ayrılarak yeni bir hüviyet olan İsrailoğulları kimliği kazanmış,² geriye kalan bütün insanlar Nuhoğulları statülerini sürdürmüştür.³ Böylece bu kavram İsrailoğulları dışında herkesi ifade eder olmuştur. Nuhoğulları'nın başıboş bırakılmadığı, Tufan'ın ardından Tanrının Nuh'la ahitleşmesi ve uyması için ona hükümler vermesi Tanah'ta yer alır.⁴ Yahudi geleneğine göre, Tanrı Nuh'a yedi hüküm vermiştir. Rabbani kaynaklarda “Nuhoğulları'nın yedi hükmü” anlamında “Şeva mitzvot bney Noa□” olarak isimlendirilen⁵ bu kurallar manzumesi şu hükümlerden oluşmaktadır: Adil hukuk düzeninin oluşturulması, puta tapmama, Tanrı'ya senada bulunma, cinsel ahlaksızlıktan sakınma, adam öldürmeme, hırsızlık yapmama, canlı hayvandan et koparıp yememe. Nuh Kanunları'na uyanlar dünyanın dürüst insanları/*Hasidey umot ha-olam* olarak tasvir edilmiş ve gelecek dünyada nasiplerinin olacağı, yani ahirette cennete gidecekleri belirtilmiştir.⁶

Zaman içerisinde Nuhoğulları içerisinde çeşitli inançlar ortaya çıkmış, insanlar farklı inançların peşine düşmüştür.⁷ Nuhoğulları da kendi araların-

2 Bu konuda bkz. Yehuda Kuk, “Mimatay yatz'u Bney Yisrael mi-hlal Bney Noah”, *Moriya: kobetz torani le-hidusey Tora ve Halaha*, 28:8-9 (5767), 131-135; Aharon Kirşenbaum, “Ha-Berit im Bney Noah mul ha-berit ba-Sinay”, *Dine Yisrael*, VI (1975), 31-48, 31 ve dvm; E. S., “Goy”, *Entziklopediya Talmudit*, V, 285-365, 286-287.

3 Nahum Rakover, *Law and the Noahides: law as a universal value*, Jerusalem: The Library of Jewish Law, 1998, 7; P. Joseph Schultz, *Judaism and the Gentile faiths: comparative studies in religion*, New Jersey: Associated University Presses, 1981, 360.

4 Tekvin 6:5-8:22.

5 Makalede, Türkçe bilinen adıyla “Nuh Kanunları” ifadesi kullanılacaktır. İsim konusunda ayrıca bkz. Rakover, *Law and the Noahides*, 9-10, dn. 2.

6 T.Sanhedrin 13:2; B.Sanhedrin 105a; Rambam, *Mişne Tora*, Teşuvah 3:13; İsurey biah 14:7.: “*Hasidey umot ha-olam yeş lahem helek ba-olam ha-ba.*”/Dünyanın dürüst insanların gelecek dünyada nasipleri vardır.” (Rambam, *Mişne Tora*, Melahim 8:14. Makalede bu eserin <http://mechon-mamre.org/i/0.htm> linkinde yer alan İbranice orijinali kullanılmıştır. Erişim tarihi 06.04.2015)

7 Rabbani gelenekte Nuh Kanunları'nın uygulanmadığı bilgisini vermektedir. Bu konuda

da ikiye ayrılmış, doğru yoldan sapanları, yani ilahi ahkâma uymayanları ifade etmek için *Oved Avoda Zara* kavramı kullanılmaya başlamıştır. Lügatte “başka (tür) ibadet eden” anlamına gelen *Oved Avoda Zara* kimliği bir şemsiye kavram olup Nuhi dışındaki bütün yabancıları ifade eder. Buna binaen Yahudi bakış açısıyla bütün insanlığın İsraili ve yabancılar, yabancıların da Nuhi ve *Oved Avoda Zara* kimliklerine ayrıldığı aşikârdır. Rabbani kaynaklarda yabancılarla ilgili her iki şemsiye kavrama yönelik atıflar mevcuttur. Bu kullanımlara binaen rabbilerin Nuhi ifadesini artık bir teknik terim olarak gördüklerini söylemek isabetli olacaktır. İnsanların doğru yoldan ayrıldıklarını düşünen rabbiler için bu terim doğru yolda olmayı ifade eden bir kavram olmuş, Nuhoğulları kavramı Nuh Kanunları’na uyan insanlara ıtlak edilmiştir.⁸ Yahudilikte çeşitli yabancı kavimlerden bahsedildiği için kaynaklarda birden çok yabancı kimliği adlandırılması yer alır.⁹ Bunlar arasında Nuhi kimlikli bir yabancıнын Yahudilerden dışlanmışlığı söz konusu olmadığı gibi ilahi inayetten de nasipsiz kalmayacağı kabul edilmiştir. Nuh Kanunları’na uyan yabancılar dışlanmayan, makbul yabancılardır. Fakat geriye kalanlar böyle değildir.

Yahudilikte Yabancı Algısının Arkeolojisi

Tanrı’yla ahitleşme düşüncesine dayanan ve seçilmişlik fikriyatıyla beslenen Yahudi kimliği bir kavram olarak var olmak ve bunu sürdürmek için karşısında hep bir gayr-ı Yahudi, bir yabancı figürü yerleştirerek kendisini diğerlerinden ayırmayı tercih etmiştir. Etnisite temelli düşünce hep bu telakkiye dayandırılarak var olmuştur. Buna binaen ister kimlik ister teolojik bağlamda olsun Yahudi geleneğinde yabancı kavramı özel bir önem kazanmıştır.

Yahudilikte yabancı kavramına tasvirici ve değerlendirci olmak üzere iki perspektiften yaklaşılmıştır. Tasvirici ifadesi ile yabancıların durumlarına bakıp onların nasıl olduklarının belirtilmesi kastedilmektedir. Değerlendirci ifadesi ile ise Yahudilerin yabancıları nasıl gördüklerinin belirtilmesi kastedilmektedir. Dolayısıyla tasvirici perspektif objektif olduğu halde de-

bkz., B.Baba Kamma 38a; B.Abodah Zarah 2b; Genesis Rabbah 24:5.

8 A. Noy, “Bney Noah”, *Entziklopediya Talmudit*, III, 348-362, 348.

9 Bkz., David Novak, “Gentiles in Rabbinic thought”, *The Cambridge history of Judaism IV: the late Roman-Rabbinic period*, [ed. Steven T. Katz], Cambridge UP, 2006, 647-662, 648-659; E.S., “Goy”, *ET*, V, 286.

ğerlendirici perspektifin sübjektif olduğu aşıkardır. Yabancıların durumları tasvir edilerek putperest anlamında *Oved Avoda Zara* kimliği, değeriendirici bakış açısıyla da Nuhi hüviyeti oluşturulmuştur. Tarih boyunca İsrailoğulları farklı sosyal ve politik şartlar altında yabancılarla karşılaşmış ve ilişkiler kurmuştur. Bu ilişkilerde yaşanan olumlu ve olumsuz tecrübelerle şekillenen görüşler yabancıya bakışın teşkilinde etkili olmuştur. Dolayısıyla Yahudilerin yabancılara bakışı, onların kendilerine yönelik davranışlarının bir yansıması şeklinde olmuştur.¹⁰ Tecrübelerle sabit olan bu nitelemeler aslında yabancıların nasıl olduklarına ilişkin tasvirici görüşlerdir ve objektif niteliktedir. Bundan başka, konuyla bağlantılı olarak bir de Yahudi geleneğinin içinden gelen Nuhoğulları kavramı mevcuttur. Kimlik tasnifinde bu kavram makbul yabancıyı ifade etmektedir. Değeriendirici bakış açısından hareketle oluşturulduğu için bu kimliğin Yahudi üstünlüğü şeklindeki psikolojik arka planı yansıttığı, yani yabancıların nasıl olmaları gerektiğini ifade ettiği söylenebilir. Bu açıdan Nuhoğulları hüviyeti, bir dayatma kimliği mahiyetindedir. Yahudi geleneği geçmişe dönük bir tespite bulunarak bu kimlik tasnifini ortaya çıkaran kırılma noktasının Sina vahyi olduğunu varsayar.¹¹ Fakat rabbilerin konuya ilişkin yorumlarında Sina vahyi öncesi dönemde de İsrailoğulları'nın üstünlüğünün var olduğu kanaati dikkat çekmektedir. Sina vahyi bir nevi bu üstünlüğün tescilidir. Diğer kavimlerin Tevrat'ı kabul etmemeleri, sadece İsrailoğulları'nın Tevrat'ı kabule yavaşmaları hakkındaki yorumlar¹² onların bu dönemde de diğer kavimlerden üstünlüğünü varsayan psikolojik arka plandan neşet etmiştir.¹³ Rabbiler bu üstünlüğü haklı gösterme gayretinde olmuş, bu bağlamda yorumlarda bulunmuştur.¹⁴ İsrailoğulları'nın diğer kavimler üzerinde üstünlüğü tema-

10 Jacob Katz, *Exclusiveness and tolerance: Jewish-Gentile relations in medieval and modern times*, New York: Schocken Books, 1962, 3; Daniel Sperber, "Gentile", *Encyclopaedia Judaica*, VII, 485-486, 486.

11 Bu konuda bkz., David Novak, *The image of non-Jew in Judaism: a historical and constructive study of the Noahide Laws*, New York: The Edwin Melen Press, 1983, xiii, 53-54, 262-264; Steven Wilf, *The law before the law*, Lanham: Lexington Books, 2008, 1, 53.

12 B.Abodah Zarah 2b; Sifre: a Tannaitic commentary to the Book of Deuteronomy, [çev. Reuven Hammer], New Haven and London: Yale UP, 1986, piska 343; Mekilta de-Rabbi Ishmael, [çev. Jacob Z. Lauterbach], Philadelphia: The Jewish Publication Society of America, 1976, BaHodesh 5.

13 Novak, *The image of non-Jew in Judaism*, 257.

14 B.Shabbath 145b-146a; B.Baba Bathra 16a. Bu konuda ayrıca bkz. Ayzik Hirş Veys, *Dor dor ve dorşav: divrey ha-yamim le-Torah še-ba'al peh I-V*, Yerusolim: Ziv, II, 9.

sı Sina vahyi sonrası dönemi vurgulu bir şekilde kapsar. Rabbiler hukuki meselelerde Nuhiler üzerinde de söz sahibi oldukları fikriyle, onlarla ilgili fetvalar da vermişlerdir.¹⁵ Bu yaklaşım, beklenen Mesih döneminde Yahudilerin yabancılar üzerinde egemen olacağı ön kabulüne dayanır. Dolayısıyla bu üstünlük aslında Mesih dönemi bağlamında ele alındığında mantıklı bütünlük sağlanacaktır. Bu fikir, Sina sonrası dönemde de Yahudilerin Nuhiler üzerinde egemenliği şeklindeki psikolojik arka planının ürünüdür.¹⁶

Bu yorumlar ortaya koymaktadır ki, Nuhi statüsü tam olarak Yahudi egemenliği fikrini yansıtmaktadır. Yahudi kaynaklarındaki yorumlar genel olarak değerlendirilirse, Nuhilik müessesesinin hem Sina öncesi hem de Sina sonrası dönemde Yahudi üstünlüğü kurgusunu yansıtan psikolojik arka plandan türediği söylenebilir. Bu, söz konusu müessesenin en bariz özelliğidir. Sina öncesi dönemde Yahudi üstünlüğünü vurgulayan kavram, vahyin neden yabancı kavimlere değil de İsrailoğulları'na geldiği, dolayısıyla vahye mazhar olmak için önkoşulların ve İsrailoğulları'nı bu dönemde yabancı kavimlerden üstün kılan karakterlerin neler olduğuna ışık tutar. Sina sonrası dönemde Yahudi üstünlüğünü yansıtan yönüyle kavram dünyadaki bütün gayr-ı Yahudileri kapsamakta ve onların statüsünü ifade eder. Bu kavramın pratikteki temel işlevi, Mesih dönemiyle ilişkili olarak nitelenmiş olmasıdır. Bu dönemde Yahudilerin dünyaya egemen olacakları ve yabancıları Nuh Kanunları'na tabi kılacakları, yani Nuhi statüsünü reel olarak tesis edip Nuhiler üzerinde hüküm koyucu bir mevkiye olacakları düşüncesini yansıtmaktadır. Mesih döneminde Yahudilikte ihtida müessesesinin olmayacağı yorumu bu bağlamda dikkate alınmalıdır; bu durum, insanlara Nuhi olmaktan başka imkân tanınmayacağı anlamına gelir.¹⁷ Nitekim tarihsel olarak da bakıldığında Nuhi kimliği aslında Mesih döneminde geçerlilik kazanacak bir statü olarak kurgulanmıştır; kaynaklar Yübile yılı uygulamasının inkıraza uğramasıyla¹⁸ “ger toşav” statüsünün, dolayısıyla

15 Bu konuda detaylı bilgi ve kaynaklar için için bkz. David J. Bleich, “Tikkun Olam: Jewish obligations to non-Jewish society”, *Tikkun Olam: social responsibility in Jewish thought and law*, [eds. D. Shatz, C.I. Waxman, N.J. Diament], New Jersey: Jason Aronson, 1998, 61-102; Michael J. Broyde, “The obligation of Jews to seek observance of Noahide Laws by Gentiles: a theoretical review”, a.g.k., 103-143.

16 Bu konuda bkz. Novak, *The image of non-Jew in Judaism*, 256 ve dvm.

17 B. Yebamoth 24b.

18 Yübile yılı, toprağın altı yıl kullanıldıktan sonra yedinci yıl nadasa bırakılmasıdır. (Bkz. Levililer 25:3-54.) Sosyal şartlar gereği bu uygulama zaman içerisinde ortadan kalkmıştır.

Nuh Kanunları'nın tebliğinin durakladığını ifade etmektedir.¹⁹ Diğer taraftan, II. Mabet döneminde bölgede Makkabiler tarafından egemen Yahudi devletinin kurulmasıyla gerçekleşen Yahudiliği tebliğ ve hatta kabule zorlama gibi olgular²⁰ Yahudiliğin yanında Nuhilik inancının var olmasına imkan tanımamaktadır.²¹ O dönemde Nuhilik inancının sosyal bir müesseye dönüşerek yaygınlaşma imkânı, Yahudiler tarafından diğer dini kimliklere hiçbir toleransın gösterilmediği gerçeği²² dikkate alınırca, dönemin sosyal düzeniyle pek uygun gözükmemektedir. Böyle bir baskı ortamında din adamlarının hoşgörüsü saikiyle yabancılar için uygun bir hukuki statü oluşturma gayreti içine girmeyecekleri de müsellemidir.²³

Nuhilik üzerine anlatılar beklenen Mesih dönemi çerçevesinde ele alındığında daha tutarlı olacaktır. Çünkü insanların Nuhi olmaları için çalışmalar yapılması, Nuhi olmayanların öldürülmeleri gerektiği vs. hükümler egemen bir Yahudi devletinin olmadığı dönemde bir kurgu ve faraziye olmaktan öteye gitmemektedir. Ayrıca sözlü vahyin yazıya geçirilmeye başladığı Tannaim döneminin ilk yazılı kaynağı olan Mişna'da ismen zikredilen Nuhi kavramı İsrailoğulları dışında herkesi kapsayıcı mahiyette kullanıldığından²⁴ dolayı o dönemde kelime, henüz ileriki devirlerde kavuşacağı teknik terim anlamında değil lügat anlamında kullanıldığı söylenebilir.

19 B.Arakin 29a. Rambam, *Mişne Tora*, İsurey Biah 14:7.

20 Hyrkanus'un İdumea'lıları sünnete ve Yahudi şeriatının diğer kaidelerine uymaya mecbur etmesi örneği. Josephus Flavius, *Antiquities of the Jews*, [çev. William Whiston], Michigan: Kregel Publications, 1960, 13:9.1. Benzeri olaylar için bkz. a.g.k., 13:11.3, 13:15.4. Ayrıca bkz. Morton Smith, "The Gentiles in Judaism 125 BCE-CE 66", *The Cambridge history of Judaism III: the early Roman period*, [eds. W. Horbury, W.D. Davies, J. Sturdy], Cambridge UP, 2001, 192-249, 194 ve dvm.

21 Gürkan ise, Goodman'a referansla, bunun tersini ifade etmiş, Nuh Kanunları ile uygun gelmediği için bu dönemde Yahudilikteki tebliğ faaliyetlerinin mevcut olmadığını söylemiştir. (Salime Leyla Gürkan, "Yahudilikte ihtida meselesi", *İslam Araştırmaları Dergisi*, 7 (2002), 31-55, 44.)

22 Bu konuda detaylı bilgi için bkz., Uriel Rapaport, *Ta'amulah datit şel Yahudim u-tnu 'at ha-hitgayrut be yamey ha-Bayit ha-Şeni*, ymş. Dr. tz., Universitat İvrit, 1965, 67-72.

23 Jacob B. Agus, "Review of Pharisaism in the Making", *Conservative Judaism*, vol. 28, No. 3, 60-65, 64-65.

24 "Eğer birisi 'ben Nuhoğulları'ndan faydalanırsam, ...' derse onun İsrailoğulları'ndan faydalanması mubah, [dünyadaki diğer] kavimlerden faydalanması ise yasaktır." (M.Nedarim 3:11).

Makbul Olan Yabancı: Nuhi

Nuhi terimi, bir yabancı kimliği statüsüdür. Fakat yabancı oluşu onu olumsuz kılmamaktadır. Yahudi kaynaklar bu kimliği dünyanın dürüst insanları olarak niteler ve bu insanların gelecek dünyada nasibinin olacağı belirtilir. Bununla birlikte yine de bir Nuhi hiçbir zaman bir İsraili'ye eşdeğer görülmez; Albo Nuhi ile Yahudi arasında derece farkı olduğunu belirtir.²⁵ Nuhi kimliğinin derece bakımından düşüklüğü özellikle mistik türlü yorumlarda daha net tasvir edilerek ontolojik bir gerçek gibi sunulmuştur. Bu yaklaşıma göre her yer ilahi kıvılcımlara donatılmıştır ve her insan ilahi kıvılcıma açık olarak yaratılmıştır. İlahi kıvılcım insanın bilincine/(psyche) tamamen (vicdanına ve şuuruna) sirayet eder ve kişi ilahi ruhun bir parçası haline gelir. Yahudilerin durumu böyledir; bu kıvılcım onların içinde bulunur.²⁶ Yabancıların durumu ise böyle değildir; ilahi kıvılcım bir yabancıya sirayet etmeyip üzerinde asılı durur. Kişi ilahi kıvılcımın huzurunda olduğunu farkına varır ve ondan esinlenerek Tanrı'nın yabancılar için Tevrat'ta işaret ettiği kurallara, yani Nuh Kanunları'na uygun yaşayarak dürüst yabancı, yani Nuhi olur. Fakat bazen de kişi ilahi kıvılcımı hiç hissetmez.²⁷ Bu onun ilahi kıvılcıma kapalı olduğu anlamına gelmez; ilahi kıvılcımın sirayetiyle kişinin derecesi yükselebilir.²⁸ Rabbiler Nuhiler'in ibadet ve muamelat konularına ilişkin hükümler koymuştur.²⁹ Bir kişinin Nuhi sayılması Yahudilerin onu öyle kabul etmesine bağlıdır; kişinin Nuhi olmasına üç dindar Yahudi'nin tanıklığı aranır.³⁰ Bir yabancı Nuh Kanunları'na uymakla, temizliğin sadece Tevrat'ta belirtilen kurallardan geleceğini anlama düzeyine ulaşır.³¹

25 Joseph Albo, *Sefer ha-İkkarim: Book of Principles*, [çev. Isaac Husik], Philadelphia: The Jewish Publication Society Press, 1929, I:25.

26 Bir Yahudi'nin sahip olduğu bu ışık "or pnimi/iç ışık" adlanır.

27 Bir Nuhi'nin üzerindeki ışığın "or makif kavov/yakından çevreleyen ışık", Nuh Kanunları'na uymayan yabancıların üzerindeki ışığın ise "or makif rahok/uzaktan çevreleyen ışık" olduğu belirtilmiştir.

28 Yitzchak Ginsburgh, *Kabbalah and the meditation for the nations*, [ed. Moshe Genuth], Jerusalem ve USA: Gal Einai, 5767/2006, 55-56.

29 Bu konuda detaylı bilgi için bkz., Noy, "Bney Noah", *ET*, III, 349 ve dvm.

30 B.Abodah Zarah 64b; Rambam, *Mişne Tora*, Melahim 8:13.

31 Ginsburgh, *Kabbalah and meditation for the nations*, 70.

Novak'a göre Nuhi kimlik Yahudi teolojisinde "sınır kavram" işlevi görmektedir ve Yahudi kimliğini açıklamaya yöneliktir; "sınırlar her iki tarafta neyin bulunduğu belli olduğunda anlamlıdır". Bu yönüyle Nuhi kimlik, Yahudi ve yabancı dünya arasında sınırı göstermekte, Yahudiliğin nerede başlayıp nerede bittiğini ortaya koymaktadır. Sina vahyi öncesi dönemde bu hüviyet "Yahudiler öncesi" kimliğini ifade ettiği halde sonraki dönemde "Yahudilerle birlikte var olan" kimliği ifade etmiştir; bu bakımdan Nuhi kimliği çift boyutlu kimliktir.³² Belli olmaktadır ki Nuhi kimlik aslında Yahudiliğin dış dünyayı tarihin başlangıcından itibaren nasıl telakki ettiğini gösterir; bu kimlik Sina öncesi dönem söz konusu olduğunda insanoğlu statüsünü, Sina sonrası dönemde ise makbul yabancı statüsünü ifade eder.

Rabbani kaynaklarda Nuh Kanunları'na pratikte uyulmadığı bilgisi yer almakta, bununla bağlantılı olarak Nuhiler'in varlığı sorgulanmaya açılmaktadır. Fakat rabbilerin ibadet ve muamelat alanında Nuhiler üzerine koydukları hükümler Nuhilik'i zaman ve mekan üstü bir müessese şeklinde bütün insanlığın inancı olarak kurgulamaktadır. Bu yorumlar Nuhiler'in Sina vahyinden önce var oldukları gibi sonra da var olduklarını varsayar. Rabbiler, İbrani Atalar'ın Nuh Kanunları'na bağlı oldukları kurgusuna paralel olarak Sina'dan sonrası dönemde Yahudilerin hukuki meselelerine çözüm sunarken Nuhiler'in o konuda nasıl davranmaları gerektiğine ilişkin yorumlarda bulunur. Bu anlatım tarzı günümüzde Nuhilik hareketinin tebliğ ve vaaz türü kaynaklarında özellikle vurgulanmakta, bununla Nuhilik inancının hiçbir zaman kesintiye uğramadığı ve türedi olmayıp, köklerinin eski çağlarda bulunduğunu kurgulamaktadır.³³

Sina Öncesi Dönemde Nuhi Kimliği

Yahudi kaynaklara göre yaratılıştaki Tanrı Âdem'e altı hüküm vermiş, Tufan'dan sonra bu hükümleri birini daha eklemekle Nuh'a tekrar vermiştir. Hükümler Ecdat'a da verilmeye devam etmiş, Ecdat'a verilen bu hükümler de Nuh Kanunları'nın uzantısı sayılmıştır.³⁴ Genel olarak bu dönemde dün-

32 Novak, *The image of non-Jew in Judaism*, xiii.

33 Detaylı bilgi için bkz. Eldar Hasanov, *Yahudi Ahit Geleneğinde Nuh Kanunları ve Nuhilik*, doktora tezi, Marmara Üniversitesi, 2012, 243 ve dvm.

34 B.Hullin 100b. Ayrıca bkz., B.Yoma 28b. İbrahim'in bilgisinin sınırlılığıyla ilgili bkz. Wilf, *The law before the law*, 16-17.

yanın Nuh Kanunları uyarınca düzenlendiği kurgulanmıştır;³⁵ dolayısıyla bu dönemdeki insanlar Nuhi olmuştur. Sina vahyiyle İsrailoğulları Nuhi-lik'ten ayrılmış, yeni bir statüye kavuşmuş,³⁶ geriye kalan bütün insanlar ise Nuhi statülerini sürdürmüşler.³⁷ Bu anlayışa göre Sina vahyinden önce yaşayan herkes Nuhi sayılır;³⁸ Nuhi ifadesi bir teknik terim olarak İbrahim ve evlatlarını ifade etmek için de kullanılmıştır.³⁹

Durum böyle olmakla birlikte Rabbani düşünce Sina öncesi dönemle ilgili iki yaklaşım geliştirmiştir. Bu dönem insanlarını Nuhi saymanın yanında Âdem'den başlayarak Yahudilikte öne çıkan şahsiyetlerin İsrailoğulları'na Sina'da verildiği kabul edilen yazılı ve sözlü vahyi, yani Tanah'ı ve Talmud'u bildikleri ve hatta bunları kurumsal eğitim yoluyla sonraki nesillere aktardıkları kurgulanmıştır.⁴⁰ Bu nedenle söz konusu dönemde kimlik konusuyla ilgili net bir sonuç üzerinde durmak zordur. Aslında paradigmatik olarak İbrani Atalar'ın Nuhi kimliğe sahip oldukları daha tutarlı gözüküyorsa da yine aynı kaynaklarda onların İsraili kimliğe sahip olduklarına ilişkin yorumlar bu konuda net sonuca gelmeye imkân vermemektedir. Schultz bu kurgunun ihtiyaca binaen yapıldığını ileri sürmekte, bu kurgunun Rabbani dönemdeki din yayma faaliyetlerinde işlev gördüğünü ifade etmektedir. Ona göre Nuhi kimlik hedefteki yabancıların Yahudiliğe psikolojik olarak ısınması için düşünülmüş, bu bağlamda İbrani Atalar potansiyel Yahudiler ile Yahudiliği artık kabul etmiş yabancılar için bir model olarak tasarlanmıştır. Bu görüşe göre İbrahim gibi bu mühtediler de Tanrı'nın yardımı ve kendi akıl yürütmeleriyle Tanrı'yı buluyor, Yahudi şeriatındaki ilahi hükümlere uyuyorlardı. İbrahim gibi mühtediler de ileri

35 Novak, *The image of non-Jew in Judaism*, 53; Wilf, *The law before the law*, 3, 53-54.

36 Bu konuda bkz. Kuk, "Mimatay yatz'u bney Yisrael", *Moriyah*, 131-135; Kirşenbaum, "Ha-Berit im Beney Noah", *DY*, 31 ve dvm; E.S., "Goy", *ET*, V, 286-287.

37 Rakover, *Law and the Noahides*, 7; Schults, *Judaism and gentile faiths*, 360.

38 Elijah Benamozegh, *Israel and Humanity*, [çev. Maxwell Luria], New York: Paulist Press, 1995, 260 ve dvm.

39 Örneğin bkz. Midrash Rabbah, [eds. H. Friedman, Maurice Simon], London: Soncino Press, 1939, I, 144, dn. 3. Konuyla ilgili klasik kaynaklar ve orada yer alan ifadeler için bkz. Rakover, *Law and the Noahides*, 10.

40 Bu konuda detaylı bilgi için bkz. Eldar Hasanov, "Nuh Kanunları Işığında Sina Vahyi Öncesi Anlatıların Analizi", *Bütün Yönleriyle Yahudilik, Ankara: Türkiye Dinler Tarihi Derneği Yayınları*, 2012, s. 487-513.

yaşta sünnet edileceklerdir. Sina öncesi insanlar gibi, mühtedilerin mükellef tutulacağı hükümlerin sayısı giderek daha da artmaktaydı; nihayet Tora ahkâmının tamamıyla mükellef tutuluyorlardı.⁴¹ Schultz'un tespiti isabetli olmakla birlikte ilave edilmelidir ki Nuhi kimlik sadece Rabbani dönemde din yayma faaliyetlerinde Yahudiliğe geçiş için psikolojik hazırlık işlevinden başka hem de Mesih döneminde vatandaşlık için hangi kuralların gerekli kılınmasına ilişkin ipucu vermektedir.

Sina Sonrası Dönemde Nuhi Kimliği

Sözlü vahyin yazıya geçirildiği Tannaim döneminin ilk yazılı kaynağı olan Mişna'da da Nuhoğulları kavramı ismen zikredilmektedir. Kavram burada İsrailoğulları dışında herkesi kapsamak için kullanıldığından dolayı teknik terim anlamında değil lügat anlamında kullanıldığı söylenebilir.⁴² Ayrıca, rabbilerin Nuhiler'in hukuki durumlarına ilişkin açıklamalarda buldukları görülmektedir.⁴³ Bu tarz yorumlar o dönemde Nuhiler'in reel hayatta var oldukları intibasını doğurur. Bundan başka, etnik ve inanç bakımından Yahudi olmasa da bazı kimlikler Rabbani kaynaklarda saygıyla zikredilir. Bu kimlikler günümüzde Nuhilik üzerine vaaz ve tebliğ türü kaynaklarda Nuhi kimliğiyle özdeşleştirilmektedir. Söz konusu kimlikler yerleşik yabancı anlamında "ger toşav", dünyanın dürüst insanları anlamında "hasidey umot ha-olan" ve Tanrı'dan Korkanlar anlamında "Yir'ey Yahve/Şamayim" kimlikleridir. İbn Meymun (1135/8-1204) bunlardan ilk ikisinin Nuh Kanunları'na uyanlar olduğunu net şekilde ifade etmiştir.⁴⁴ Oysaki bu kimlikler iyice araştırıldığında Nuhi kimlik olmadıkları ortaya çıkacaktır.

41 Joseph P. Schultz, "Two views of the Patriarchs", *Texts and Responses: studies presented to Nahum N. Glatzer on the occasion of his Seventieth birthday by his students*, [eds. Michael A. Fishbane, Paul R. Flohr], Leiden: Brill, 1975, 43-59, 55-57.

42 "Eğer birisi 'ben Nuhoğulları'ndan faydalanırsam, ...' derse onun İsrailoğulları'ndan faydalanması mubah, [dünyadaki diğer] kavimlerden faydalanması ise yasaktır." (M.Nedarim 3:11) Rabbiler burada sadece İsrailoğulları'nın İbrahimioğulları sayılacağını söylemişlerdir.

43 Noy, "Bney Noah", *ET*, III, 349 ve dvm.

44 İbn Meymun bunların Yahudi inancı doğrultusunda inanmaları durumunda bu statüyü hak edeceklerini belirtir. (Rambam, *Mişne Tora*, Melahim 8:13-14.

Ger Toşav

Rabbani kaynaklarda “ger toşav” kimliği, Nuh Kanunları’ni kabul eden kişi için kullanılmıştır. Buna binaen bu kimlik, Nuh Kanunları’ni kabul ettiğini üç dindar Yahudi’nin huzurunda açıklaması gerektiği şartı dikkate alındığında,⁴⁵ Nuhi kimlik olarak görülebilir. Fakat dikkatle incelendiği takdirde “ger toşav” kimliğinin Nuhi kimlikle aynı olmadığı ortaya çıkacaktır. Rabbiler “ger toşav” kimliğinin kazanılma biçimleri konusunda ihtilaf etseler de İbn Meymun’un görüşüne dayanarak bu kimliğin Nuh Kanunları’ni kabul etmesi gerektiği,⁴⁶ buna binaen “ger toşav”ın Nuhi olduğu düşünülebilir. Oysaki durum böyle değildir. Çünkü daha önce de işaret edildiği üzere, İsrail topraklarında Yahudilerle birlikte oturmak için ihdas edilmiş hukuki bir statü olan “ger toşav” kimliği, beklenen Mesih çağında geçerli olan bir kimliktir ve konuyla ilgili şartlar Yübile Yılı’nın kesilmesiyle gündemden kalkmış olup tamamen teoriktir.⁴⁷ “Ger toşav” statüsünün Rabbani dönemde pratikte olduğu varsayılsa bile sonuç değişmez; çünkü bu statüyle ilgili yorumlar onun geçici mahiyette olduğunu ortaya koymaktadır. Bu yorumlardan anlaşıldığına göre bu kimlik tebliğ amacına matuf olmuştur. Bu kimliği taşıyan kişinin bir sene sonra tam ihtida ederek Yahudiliğin bütün kurallarını kabul ederek “ger tzedek” statüsüne geçmesi beklenirdi. Bunu yapmadığı takdirde artık ger toşav sayılmazdı.⁴⁸ Bunlara binaen söylenebilir ki ger toşav’ın Nuh Kanunları’ni kabul etmesi kuralı hukuki bir çözümdü. İsrail topraklarında oturma izni vermek ve Yahudice yaşam deneyimi yaşama imkânı sağlamak için rabbilerin yabancıya birtakım kurallara uyması gerektiğini kabul ettirmeleri olağandır ve temel ahlaki ilkelerden oluşan Nuh Kanunları bu bağlamda önerilebilir. Oysaki içeriği bakımından bu kimliğin Nuhi kimlikle aynı olmadığını ortaya çıkmaktadır; bir “ger toşav” bu statüyü kaybetmesine karşın Nuhi statüsü hiçbir zaman kaybedilemezdi ve bir Nuhi her zaman bu statüsünü koruyabilirdi.⁴⁹ Buna binaen

45 Abodah Zarah 64b-65a.

46 İbn Meymun da aynı görüşü paylaşmaktadır. (Rambam, *Mişne Tora*, Melahim 8:13)

47 Lieberman rabbilerin bu kuralı “ger toşav” kimliğini “Tanrı’dan Korkanlar” kimliğinden tefrik etmek için koydukları ihtimalini ileri sürmüşse (Saul Lieberman, *Greek in Jewish Palestine: Studies in the life and manners of Jewish Palestine in the II-IV Centuries C.E.*, New York: Philipp Feldheim, 1965, 82) de bu iddia gerçeğe uygun gözükmemektedir.

48 Abodah Zarah 65a; Rambam, *Mişne Tora*, Melahim 8:13.

49 Ayrıca, uymaları gereken hükümler bakımından da bu iki kimlik farklıdır. “Ger toşav”ın sünnet olması gerektiği halde Nuhi’nin gerekmemektedir.

“ger toşav” kimliğinin Nuhi kimliği olmadığı söylenebilir. Ayrıca, bir statü olarak Nuhi'nin Nuh Kanunları'na uyan kişi, “ger toşav”ın şekli olarak bu hükümleri kabul eden kişi, “goy”un ise bu ikisi dışında kalanlar olduğu ifade edilmiştir⁵⁰ ki bu tanımlama da Nuhi kimlikle “ger toşav” kimliğini birbirinden ayırma bakımından anlamlıdır.

Hasidey Umot Ha-Olam

Rabbani kaynaklarda “dünyanın dürüst insanları” anlamında “*hasidey umot ha-olam*” şeklinde nitelenen bazı insanlar hakkında saygıyla bahsedildiği görülmektedir. Bunların kim oldukları hakkında Rabbani kaynaklarda detaylı bilgi yer almayıp verilen bilgi sadece bunların gelecek dünyada nasip-leri olacağıdır.⁵¹ İbn Meymun da bunlar hakkında konuşarak aynı ifadeyi tekrarlamış, bunların Nuh Kanunları'na uyanlar olduğunu belirtmiştir.⁵² Adlandırmada benzerlik nedeniyle bu nitelemenin Nuhiler'le aynı olduğunu düşünmek isabetli değildir. Çünkü bu niteleme mahiyet itibariyle kurumsal bir yapıda değildi. Rabbani dönemde bu adlandırma bir kimlik statüsü olmaktan ziyade tasviri nitelikteydi ve iyi davranışlar sergileyen yabancıları ifade etmekteydi. Ayrıca, Nuhi kimlikle bu nitelemenin aynı yerde sunulması ilk kez İbn Meymun tarafından sunulduğu için onun bu ikisini aynı gördüğüne dair delil olarak yorumlanmamalıdır. Konuyla ilgili sunduğu teknik şartlar nedeniyle, İbn Meymun'un genel düşünce sistemi içerisinde bu nitelemenin Nuhiler'i ifade ettiği söylenemez. Bu nitelemenin Ortaçağ Yahudi düşüncesinde de Nuhilik'le eşleştirilmediği görülmektedir. Şöyle ki Yahudilerden nefret etmeyen herkesin bu şekilde niteleneceği belirtilmiştir. Nitekim bu tanımlama II. Dünya Savaşı sırasında Nazi'lerin takibinden kurtulmalarında Yahudilere yardımcı olan yabancıları niteleme olarak kullanılmıştır.⁵³

50 Broyde, “The obligation of Jews to seek observance of Noahide Laws”, *Tikkun Olam*, 104.

51 T.Sanhedrin 13:2; B.Sanhedrin 105a.

52 Rambam, *Mişne Tora*, Teşuvah 3:13; İsurey biah 14:7; Melahim 8:14.

53 Elchanan H. Blumenthal, “Hasidei ummot ha-olam”, *Encyclopaedia Judaica*, VIII, 389-390, 389. Bu konuda ayrıca bkz., Mikael Tzvi Nehoray, “Hasidey umot ha-olam yeş lahem helek ba-olam ha-ba”, *Tarbitz*, 61 (1992), 465-487, 465 ve dvm; Kirşenbaum, “Ha-Berit im Beney Noah”, *DY*, 43 ve dvm.

Yir'ey Hašem

Yahudi, Hıristiyan ve Grek/Latin kaynaklarında etnik olarak İsrailoğulları'ndan olmasalar da onların Tanrısı'na iman eden ve Yahudi şeriatını benimseyen insanlardan bahsedilmektedir. Rabbiler onlar hakkında saygıyla bahsetmiş, onları iyiler/*tovim*, dürüstler/*tzadikim* diye nitelemiştir.⁵⁴ Bu insanlar belli bir etnik kökenden gelmeyip Mısır, İran, Suriye, Küçük Asya, Roma gibi farklı bölgelerde yaşayan çeşitli kavimlendendi.⁵⁵ Grek/Latin dilli kaynaklarda "*sebomenoi/phoubumenoı ton theon*" ve "*metuentes*" şeklinde ifade edilen bu insanlar hakkında Rabbani kaynaklar "*Yir'ey Hašem/Şamayim*" adıyla bahseder;⁵⁶ bu ad Eski Ahit'ten esinlenerek ortaya çıkmıştır.⁵⁷ "Tanrı'dan korkanlar" anlamlı bu adların aynı insanlara işaret ettiği ilk kez Graetz tarafından tespit edilmiştir.⁵⁸ Yahudilikte yabancıya bakış tektanrıcılık ekseninde döndüğü için bu insanların diğer yabancılardan farklı görülmesinin esas nedeni tektanrıcı olmalarıdır. Yahudilikte yarı mühtedi statüsü olmadığı için de bu insanlar Tanrı'dan korkanlar şeklinde nitelenmişler. Ancak bu insanları Nuhi saymak isabetli gözükmemektedir. İlk başta söz konusu bu iki kimlik mahiyet bakımından birbirleriyle uyuşmamaktadır. Nuhi terimi hukuki bir statüdür ve Mesih döneminde geçerli olacaktır. Oysaki yapılan atıfların genel analizi Tanrı'dan Korkanlar'ın hukuki bir statü olmaktan ziyade günlük hayat içerisinde ortaya çıkmış bir niteleme olduğunu söylemeye esas vermektedir ve bu niteleme Sina vahyi öncesi dönem insanları için de kullanılmıştır. Bu insanlar hakkındaki Rabbani yorumlar Aggada türündendir ve iyi davranışları nedeniyle böyle tasvir edilmişler.⁵⁹ Ayrıca, Tanrı'dan Korkanlar sempati duymalarına rağmen Yahudiliğe ihtida

54 Lieberman, *Greek in Jewish Palestine*, 77, 88.

55 Mezkûr yerler ve ilgili kaynakların listesi için bkz., Louis Feldman, "Jewish Proselytism", *Esusebius, Christianity and Judaism*, [ed. Herald Attridge], Wayne State UP, 1992, 372-408, 391, 405.

56 Atıf yapılan kaynaklar için bkz., Joseph Klausner, *From Jesus to Paul*, [çev. William F. Stinespring], Boston: Beacon Press, 1961, 40-48; Bernard J. Bamberger, *Proselytism in the Talmudic period*, New York: Ktav, 1968, 135-140; Feldman, "Jewish Proselytism", 389 ve dvm.

57 Mezmurlar 118:2-4. (Novak, *The image of non-Jew in Judaism*, 21.)

58 Lieberman, *Greek in Jewish Palestine*, 77.

59 Bu konuda örnekler için bkz., Bamberger, *Proselytism in the Talmudic period*, 136-137.

etmemeleri geleneklerinden vazgeçememelerine bağlanmıştır.⁶⁰ Bu açıdan bu iki kimlik birbiriyle aynı görülemez. Tanrı'dan Korkanlar ile Nuhiler arasında yükümlü olduğu hükümler bakımından da fark vardır. Nuhiler'in uyması gereken belli hükümler olduğu halde aynı şey Tanrı'dan Korkanlar hakkında söylenemez. Çünkü bunlar rabbilerin otoritesini temel almayıp daha çok kendilerince seçtikleri hükümlere uyuyorlardı⁶¹ ve kurumsal bir kimliğe sahip değillerdi; nitekim Hıristiyanlığın ortaya çıkmasıyla onu kabul edenlerin önemli bir kısmı bunlardandı.⁶²

Nuhi Kimliği Bağlamında Hıristiyanlık ve İslam

Nuh Kanunları bağlamında açıklığa kavuşturulması gereken önemli bir konu, Yahudiliğin Hıristiyanlığa ve İslam'a inananlara bakışı meselesidir. Yahudilikte bu iki dini tebliğ eden peygamberlere ve ileri çıkan diğer şahsiyetlere yönelik görüşler olumsuzdur.⁶³ İbn Meymun Hıristiyanların putperest olduklarını, Müslümanların ise böyle olmadıklarını belirtmiştir: “*Daha önce izah ettiğimiz yedi hükmü kabul eden ‘ger toşav’... Putperest olmayan tüm yabancılar da, İsmailoğulları gibi... Ancak Hıristiyanlar ki onlar putperesttirler...*”⁶⁴ Yine de İbn Meymun Hıristiyanlığı ve İslam'ı Mesih'in gelişi için uygun şerait oluşturma, tektanrıcılık düşüncesini dünya halklarına duyurma bakımından olumlu karakterize etmiştir.⁶⁵ İbn Meymun

60 Salo Wittmayer Baron, *A social and religious history of the Jews*, 3. bsk., New York: Columbia UP, 1958, I, 179.

61 Bu konuda bkz., Klausner, *From Jesus to Paul*, 43; Lieberman, *Greek in Jewish Palestine*, 81.

62 Klausner, *From Jesus to Paul*, 48-49.

63 Bu konuda zengin literatür bulunmaktadır: Nuh Arslantaş, *Yahudilere göre Hz. Muhammed ve İslamiyet: İbrance tarih kitapları açısından bir inceleme*, İstanbul: İz Yayıncılık, 2011, 81 ve dvm; Morris Goldstein, *Jesus in the Jewish tradition*, New York: Macmillan, 1950; Michael L. Brown, *What do Jewish people think about Jesus*, Grand Rapids: Chosen, 2007, 154 ve dvm; Beatrice Bruteau, *Jesus through Jewish eyes*, New York: Orbis Books, 2001.

64 Rambam, *Mişne Tora*, Maakalot ve asurot 11:7. İbn Meymun'un İsmailoğulları'nı, yani Müslümanları Nuh Kanunları'nı kabul eden “ger toşav”la birlikte saymadığına dikkat edilmelidir.

65 Rambam, *Mişne Tora*, Melahim 11:11. (“*Hıristiyan İsa'nın ve arkasından ortaya çıkan şu Yişmaeli'nin (Hz. Peygamber) yaptığı bütün şeyler kral Mesih'in yolunu düzeltmek ve bütün dünyayı islah edip Yahve'ye birlikte ibadet edilmesini sağlamaktan başka bir şey değildir.*”)

İslam'ı tektanrıci bir din olarak niteleyerek bir mektubunda İslam'ın put-perestlik olduğunu söyleyenin günah işlediğini ifade etmiştir.⁶⁶ Fakat bu durum, onun İslam'a bakışının olumlu olmasına yorumlanmamalıdır. Hıristiyanlık ve İslam'dan bahsettiği sırada o, “*bizim dinimizle ona benzeyen [o] dinler arasındaki fark, canlı ve konuşan insan ile insan suretine mermerden, tahtadan, gümüşten ve altından yapılmış insan heykeli arasındaki fark gibidir*”⁶⁷ der. Ona göre Hıristiyanların ve Müslümanların mensup oldukları dinlerin yanlışlığını anlamaları Mesih döneminde gerçekleşecektir.⁶⁸ Hıristiyanlık hakkında en olumlu görüşü Katalan'lı R. Menahem ha-Meiri (1249-1310) sergilemiştir; o, hem İslam'ın hem de Hıristiyanlığın putlara tapan bir din olmadığını söylemiştir. Kendisinden öncekilerden farkı, onun bunu sistemli bir bütünlük içinde sunmuş olmasıdır. Ona göre bu iki din mensupları Talmud dönemi rabbilerinin muasırı paganlar gibi olmayıp dinlerin kurallarıyla dizginlenmiş insanlardır ve dereceleri Yahudilikten düşük düzeyde de olsa birtakım ahlaki ilkelere sahiplerdir. Fakat ha-Meiri Hıristiyanlık ve İslam'ın Nuhi din olup olmamasına ilişkin açık bir ifade kullanmamıştır.⁶⁹

Hıristiyanlar ve Müslümanların Nuhi kapsamında mütalaa edilip edilmemesiyle ilgili dikkat edilmesi gereken nokta, bu dinlere bakışın olumlu olup olmaması değil somut olarak Nuhi din olarak görülüp görülmemesidir. Özellikle günümüzde yazılan vaaz türü çalışmalarda, muhtemelen muhataplarda sempati meydana getirmek amacıyla, bu meselenin net olarak açıklığa kavuşturulmadan bırakıldığı görülmektedir. Burada konuyu netliğe kavuşturacak esas nokta, teknik olarak bir kişinin Nuhi olması için hangi amelleri yerine getirmesiyle kalmayıp bunları Yahudi vahyinin bir uzantısı, Yahudilik kanalıyla gelen bir yükümlülük olarak kabul etmesi, bunun bilin-

66 Bkz., Isadore Twersky, *A Maimonides reader*, New Jersey: Behrman House, 1972, 477.

67 *İggeret Teyman le-rabenu Moşe ben Meymun*, [ed. Abraham Şlomo Halkin], New York: ha-Hevrah ha-Amerikanit le-mehkar ha-Yahadut, 1952, 14. İbn Meymun'un Hz. İsa için gayri meşru çocuk anlamında “mamzer”, Hz. Muhammed için ise mecnun anlamı “meşuga” ifadesini kullanması da konuya yaklaşımını göstermesi bakımından dikkat çekicidir.

68 Rambam, *Mişne Tora*, Melahim 11:12-13.

69 Detaylı bilgi için bkz., Katz, *Exclusiveness and tolerance*, 115 ve dvm; Novak, *The image of non-Jew*, 351-356; Efrayim Urbah, “Şitat ha-sovlanut şel R. Menahem ha-Meiri”, *Perakim be-toldot ha-hevra ha-Yahudit be-yamey ha-beynayim ve be-et ha-hadaşa*, [eds. E.Etkes, Y.Salmon], Yeruşalim: Magnes, 1980, 34-44.

cinde olması şartıdır. Bu şartın netliği İbn Meymun'un aşağıdaki ifadesinden bellidir:

“... Yedi Kuralı kabul eden ve uymada da dikkatli olan her insan, hakikaten de dünyanın dindar insanlarından ve gelecek dünyada nasibi vardır. [Şu şartla ki] o bu kuralları, Kutsal Olan ... Tevrat'ta buyurdu ve daha önce Nuhoğulları'nın emredildiğini öğretmenimiz Musa aracılığıyla bize haber diye kabul etsin ve uygulasin. [Yok, eğer] o bunları aklının gerekli kılmasıyla yaparsa, 'ger toşav' olmadığı gibi dünyanın dürüst insanlarından da değildir, akıllılarından ...”⁷⁰

Metinde geçen “öğretmenimiz Musa aracılığıyla bize haber diye kabul etsin ve uygulasin” şartından anlaşıldığı üzere, Hıristiyanların ve Müslümanların Nuhi olarak görülmesi imkân dışıdır. Her ne kadar İslam'ı tektanrıcı bir din olarak telakki etse de İbn Meymun'a göre İslam bir Nuhi din olmadığı gibi Müslümanlar da Nuhi sayılmazlar.⁷¹ Nitekim yukarıda yapılan alıntıda onun Müslümanların Nuh Kanunları'nı kabul eden “ger toşav”dan ayrı sayması bu çıkarımı desteklemektedir.

Sonuç

İnanç bazında kendisini tarihin belli bir noktasında, Sina vahyi ile başlatan Yahudilikte insan algısı tarihsel gelişim sürecinden geçmiştir. Yahudiliğe göre insanlık bir tek soydan gelir. Âdem insanlığın birinci atası, Nuh ise ikinci atasıdır. Bu dönemde Tanrı'nın insanlar için gönderdiği birtakım kurallar olmuştur. Sayısı yedi olan bu kurallar Nuh Kanunları adıyla bilinir. O dönemde Tanrı'nın mesajı bu doğrultuda olduğu için herkes Nuhi yani Nuhoğulları kimliğine sahipti. Sina vahyi ile bir kırılma yaşanmış, İsrailoğulları tarih sahnesine çıkmışlar. Böylece insanlık artık Nuhoğulları

70 Maimonides, *Mişne Tora*, Melahim 8:14.

71 İbn Meymun'un İslam'a bakışıyla ilgili şu kaynaklara bakılabilir: Yasin Meral, *İbn Meymun'un Eserlerinde İslam ve Müslümanlar*, doktora tezi, Ankara Üniversitesi, 2012, 98 ve dvm; George F. Hourani, “Maimonides and İslam”, *Studies in Islamic and Judaic traditions*, [eds. W.M. Brinner, S.D. Ricks], Atlanta: Scholar Press, 1986, 153-165; David Novak, “The treatment of İslam and Muslims in the legal writings of Maimonides”, a.g.k., 233-250; Gerşon Tşernowitz, *ha-Yahas beyn Yisrael le-goyim lefi ha-Rambam*, Nyu York: Bitzaron, 1950; Eliezer Slosberg, “Yahas şel ha-Rambam el ha-İslam,” *Peamim* 42 (1990), 38-60; Yaakov Blidsteyin, “Maamad ha-İslam ba-Halaha ha-Maymonit”, *Rav-tarbutiyut be-medina demokratit ve Yehudit*, [eds. M. Mautner, A. Sagi, R. Şamir], Universitat Tel Aviv, 1998, 465-476.

ve İsrailoğulları kimliklerine ayrılmış, böylece İsrailoğulları'nın karşısında Nuh oğulları artık öteki kimliğini temsil etmeye başlamıştır. Bu öteki kimliği Yahudilikte ulus bilincinin gelişmesine katkısı açısından oldukça büyük öneme sahiptir. Nuhiler öteki olsalar da ilahi ahde sahip olarak görüldükleri için Yahudilik onları dışlamaz. Onların dürüst insanlar oldukları, gelecek dünyada nasipleri olacağı kaynaklarda vurgulanmıştır. Zaman içerisinde Nuhiler arasında doğru yoldan sapmalar baş göstermiş, böylece onlar da ikiye ayrılmışlardır. Doğru yoldan sapanlar için *Oved Avoda Zara* kavramı devreye girmiştir. Bu ifade bir şemsiye kavram olup İsrailoğulları'ndan olmayan ve doğru yolda olmayan herkesi ifade etmiştir.

Nuhiler her ne kadar makbul bir yabancı statüsünde görülseler de rabbilerin onlar hakkındaki yorumlarından bu kimliği Yahudi kimliğinden daha düşük bir derecede gördükleri anlaşılmaktadır. Sina vahyi önceki dönemde, henüz İsrailoğulları kimliği ortaya çıkmadan da Yahudi ulusunun diğerleri üzerinde görece üstünlüğü teması rabbilerin yorumlarına hâkimdir. Bu yorumlara göre üstünlükleri sebebiyle Tanrı'nın hitabına karşılık vermiş, Tevrat'ı kabul etmişler. Kaynaklarda Sina vahyi önceki dönemde herkesin Nuhi olarak resmedilmesinin yanı sıra, teolojik birtakım sebeplerden dolayı, bazı önemli kişilerin Sina vahyinde verilen ilahi hükümlerden haberdar olduğu ve bu hükümleri uyguladığı bilgileri geçmektedir. Dolayısıyla bu kişilerin bir nevi Nuhi değil İsraili sayıldığı intibai uyandırılmaya çalışılmış, bir anlamda onlar daha düşük dereceden daha üst dereceye çıkarılmaya gayret edilmiştir. İsraili kimliği karşısında Nuhi kimliğinin ikincilliği Sina vahyi sonrası dönemi anlatan yorumlarda daha yoğun bir şekilde geçer. Bu dönemde Yahudilerin egemenliği ön kabulü fikrinden beslenen bu yorumlar aslında Mesih dönemini resmetmektedir. Nitekim tarih boyunca Nuhi kimliğinin var olmadığı, yapılan yorumların gelecek zamanla ilgili olacağı intibaini vermektedir. Yahudi zihniyetine göre gelecek zamanda Mesih gelip İsrailoğulları'nı dünyada egemen kılacaktır. Bu zaman artık herkes Nuhi olacak, böylece kaynaklarda yer alan fetvalar uygulanma zemini bulacaktır.

Nuhiliğin bir sosyal gerçeklik olarak tarihte var olduğu söylemek çok zordur. Mevcut veriler bunu söylemeye imkân vermediği gibi hatta tam tersini dikte etmektedir. Hiçbir zaman mevcut olmadıkları gibi Nuhilikle ilgili en yoğun tartışmaların cereyan ettiği Rabbani dönemde bile Nuhiler'in var olduğu söylenemez. Rabbilerin Nuh Kanunları'nın içeriğiyle ilgili çatışmalı tartışmaları bu kavramın sosyal bir müesseseye dönüşmediği fikrini

desteklemektedir. Bu kavram henüz yeni tesis edilmişti ve sınırları daha net belli olmadığı için bir hareket haline dönüşmesi imkânı yoktu. Nitekim bölgede o dönemde dini toleranstan bahsetmek zor gözükmektedir. Makabiler zamanında cereyan eden Yahudiliği tebliğ ve hatta kabule zorlama gibi gerçekler paralel olarak Nuhilik inancının varlık sahnesine geçmesine yer bırakmamaktadır. Günümüzde ise Nuhilik, özellikle XX. yüzyılın sonlarına doğru ABD ve İsrail'deki din adamlarının çabalarıyla sosyal alana geçerek bir hareket haline gelmiştir. Dünyanın çeşitli yerlerinde bu akımın mensuplarının sayısı giderek artmaktadır. İlgi çekmek için İslam'ın ve Hıristiyanlığın da Yahudilikte Nuhilik olarak görüldüğü birtakım vaaz türü kaynaklarda geçse de, teolojik olarak İbn Meymun tarafından sistemleştirilen prensibe göre bu iki din mensupları kesinlikle Nuhi sayılmazlar.

Kaynakça

- A. Noy, “Bney Noah”, *Entziklopediya Talmudit*, III, 348-362.
- Aharon Kirşenbaum, “Ha-Berit im Beney Noah mul ha-berit ba-Sinay”, *Dine Yisrael*, VI (1975), 31-48.
- Ayzik Hirş Veys, *Dor dor ve dorşav: divrey ha-yamim le-Torah şe-ba‘al peh I-V*, Yeruşalim: Ziv, II.
- Beatrice Bruteau, *Jesus through Jewish eyes*, New York: Orbis Books, 2001.
- Bernard J. Bamberger, *Proselytism in the Talmudic period*, New York: Ktav, 1968.
- Daniel Sperber, “Gentile”, *Encyclopaedia Judaica*, VII, 485-486.
- David J. Bleich, “Tikkun Olam: Jewish obligations to non-Jewish society”, *Tikkun Olam: social responsibility in Jewish thought and law*, [ed. D. Shatz, C.I. Waxman, N.J. Diament], New Jersey: Jason Aronson, 1998, 61-102.
- David Novak, “Gentiles in Rabbinic thought”, *The Cambridge history of Judaism IV: the late Roman-Rabbinic period*, [ed. Steven T. Katz], Cambridge UP, 2006, 647-662.
- David Novak, “The treatment of Islam and Muslims in the legal writings of Maimonides”, *Studies in Islamic and Judaic traditions*, [eds. W.M. Brinner, S.D. Ricks], Atlanta: Scholar Press, 1986, 233-250.
- David Novak, *The image of non-Jew in Judaism: a historical and constructive study of the Noahide Laws*, New York: The Edwin Melen Press, 1983.
- E. S., “Goy”, *Entziklopediya Talmudit*, V, 285-365.
- Efrayim Urbah, “Şitat ha-sovlanut şel R. Menahem ha-Meiri”, *Perakim be-toldot ha-hevra ha-Yahudit be-yamey ha-beynayim ve be-et ha-hadaşa*, [eds. E.Etkes, Y.Salmon], Yeruşalim: Magnes, 1980, 34-44.

- Elchanan H. Blumenthal, “Hasidei ummot ha-olam”, *Encyclopaedia Judaica*, VIII, 389-390.
- Eldar Hasanov, “Nuh Kanunları Işığında Sina Vahyi Öncesi Anlatuların Analizi”, *Bütün Yönleriyle Yahudilik, Ankara: Türkiye Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 2012, s. 487-513.*
- Eldar Hasanov, *Yahudi Ahit Geleneğinde Nuh Kanunları ve Nuhilik*, doktora tezi, Marmara Üniversitesi, 2012, 243 ve dvm.
- Eliezer Slosberg, “Yahasו şel ha-Rambam el ha-İslam,” *Peamim* 42 (1990), 38-60.
- Elijah Benamozegh, *Israel and Humanity*, [çev. Maxwell Luria], New York: Paulist Press, 1995.
- George F. Hourani, “Maimonides and Islam”, *Studies in Islamic and Judaic traditions*, [eds. W.M. Brinner, S.D. Ricks], Atlanta: Scholar Press, 1986, 153-165.
- Gerşon Tşernowitz, *ha-Yahas beyn Yisrael le-goyim left ha-Rambam*, Nyu York: Bitzaron, 1950.
- Isadore Twersky, *A Maimonides reader*, New Jersey: Behrman House, 1972.
- İggeret Teyman le-rabenu Moşe ben Meymun*, [ed. Abraham Şlomo Hal-kin], New York: ha-Hevra ha-Amerikanit le-mehkar ha-Yahadut, 1952.
- Jacob B. Agus, “Review of Pharisaism in the Making”, *Conservative Judaism*, vol. 28, No. 3, 60-65.
- Jacob Katz, *Exclusiveness and tolerance: Jewish-Gentile relations in medieval and modern times*, New York: Schocken Books, 1962.
- Joseph Albo, *Sefer ha-İkkarim: Book of Principles*, [çev. Isaac Husik], Philadelphia: The Jewish Publication Society Press, 1929, I-V.
- Joseph Klausner, *From Jesus to Paul*, [çev. William F. Stinespring], Boston: Beacon Press, 1961.

- Joseph P. Schultz, "Two views of the Patriarchs", *Texts and Responses: studies presented to Nahum N. Glatzer on the occasion of his Seventieth birthday by his students*, [eds. Michael A. Fishbane, Paul R. Flohr], Leiden: Brill, 1975, 43-59.
- Joseph P. Schultz, *Judaism and the Gentile faiths: comparative studies in religion*, New Jersey: Associated University Presses, 1981.
- Josephus Flavius, *Antiquities of the Jews*, [tr. William Whiston], Michigan: Kregel Publications, 1960.
- Louis Feldman, "Jewish Proselytism", *Esusebius, Christianity and Judaism*, [ed. Herald Attridge], Wayne State UP, 1992, 372-408.
- Mekilta de-Rabbi Ishmael, [çev. Jacob Z. Lauterbach], Philadelphia: The Jewish Publication Society of America, 1976, I-III.
- Michael J. Broyde, "The obligation of Jews to seek observance of Noahide Laws by Gentiles: a theoretical review", *Tikkun Olam: social responsibility in Jewish thought and law*, [eds. D. Shatz, C.I. Waxman, N.J. Diament], New Jersey: Jason Aronson, 1998, 103-143.
- Michael L. Brown, *What do Jewish people think about Jesus*, Grand Rapids: Chosen, 2007.
- Midrash Rabbah, [eds. H. Friedman, Maurice Simon], London: Soncino Press, 1939, I-X.
- Mikael Tzvi Nehoray, "Hasidey umot ha-olam yeş lahem helek ba-olam ha-ba", *Tarbitz*, 61 (1992), 465-487.
- Morris Goldstein, *Jesus in the Jewish tradition*, New York: Macmillan, 1950.
- Morton Smith, "The Gentiles in Judaism 125 BCE-CE 66", *The Cambridge history of Judaism III: the early Roman period*, [eds. W. Horbury, W.D. Davies, J. Sturdy], Cambridge UP, 2001, 192-249.
- Nahum Rakover, *Law and the Noahides: law as a universal value*, Jerusalem: The Library of Jewish Law, 1998.

- Nuh Arslantaş, *Yahudilere göre Hz. Muhammed ve İslamiyet: İbranice tarih kitapları açısından bir inceleme*, İstanbul: İz Yayıncılık, 2011.
- Rambam, *Mişne Tora*, <http://mechon-mamre.org/i/0.htm>, erişim tarihi: 06.04.2015.
- Salime Leyla Gürkan, “Yahudilikte ihtida meselesi”, *İslam Araştırmaları Dergisi*, 7 (2002), 31-55.
- Salo Wittmayer Baron, *A social and religious history of the Jews*, 3. bsk., New York: Columbia UP, 1958, I-XI.
- Saul Lieberman, *Greek in Jewish Palestine: Studies in the life and manners of Jewish Palestine in the II–IV Centuries C.E.*, New York: Philipp Feldheim, 1965.
- Sifre: a Tannaitic commentary to the Book of Deuteronomy*, [çev. Reuven Hammer], New Haven and London: Yale UP, 1986.
- Steven Wilf, *The law before the law*, Lanham: Lexington Books, 2008.
- Uriel Rapaport, *Ta ‘amulah datit şel Yahudim u-tnu‘at ha-hitgayrut be yamey ha-Bayit ha-Şeni*, Doktora tezi, Üniversit İvrit, 1965.
- Yaakov Blidsteyin, “Maamad ha-İslam ba-Halaha ha-Maymonit”, *Rav-tarbutiyut be-medina demokratit ve Yehudit*, [eds. M. Mautner, A. Sagi, R. Şamir], Üniversit Tel Aviv, 1998, 465-476.
- Yasin Meral, *İbn Meymun’un Eserlerinde İslam ve Müslümanlar*, doktora tezi, Ankara Üniversitesi, 2012.
- Yehuda Kuk, “Mimatay yatz’u bney Yisrael mi-hlal Bney Noah”, *Moriya: kobetz torani le-hiduşey Tora ve Halaha*, 28:8-9 (5767), 131-135.
- Yitzchak Ginsburgh, *Kabbalah and the meditation for the nations*, [ed. Moshe Genuth], Jerusalem ve USA: Gal Einai, 5767/2006.

